

Карітас України

Міжнародний Благодійний Фонд

CARITAS UKRAINE

Затверджую:

Президент

МБФ «Карітас України»

Політики та процедури захисту дітей у мережі Карітасу України

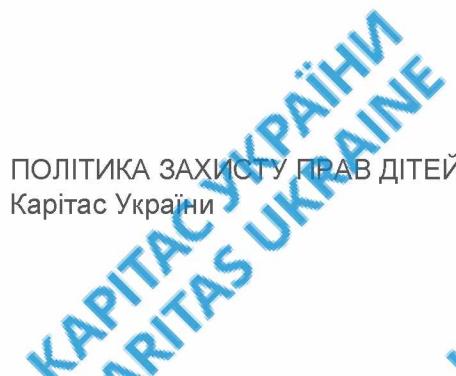
КАРІТАС УКРАЇНИ
CARITAS UKRAINE

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ГОЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ	4
ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ Міжнародного благодійного фонду «КАРІТАС України»	5
РОЗДІЛ 1 – ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ	7
РОЗДІЛ 2 - СВІДЧЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В УКРАЇНІ	9
2.1. ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО	9
2.2. ПСИХОЛОГІЧНЕ (ЕМОЦІЙНЕ) НАСИЛЬСТВО	9
2.3. НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ТА ВІДМОВА ВІД ДІТЕЙ	9
2.4. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО / ЕКСПЛУАТАЦІЯ	9
2.5. ДИТЯЧА	
ПРАЦЯ	100
РОЗДІЛ 3 – СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗАКОНОДАВСТВО	111
3.1. (НЕ) СПРИЯТЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ	112
3.2. ЗАКОНОДАВСТВО, що стосується захисту дітей в Україні	112
РОЗДІЛ 4 – Вплив Міжнародного благодійного фонду «Карітас України»	133
ПРАВИЛА ТА ПРОЦЕДУРИ щодо ЗАПОБІГАННЯ, РОЗПІЗНАВАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ (АБО ЙОГО ПІДОЗРУ)	155
РОЗДІЛ 1 – ЗАПОБІГАННЯ	15
РОЗДІЛ 2 – РОЗПІЗНАВАННЯ	17
РОЗДІЛ 3 – РЕАГУВАННЯ	19
3.1. ЗВЕРНЕННЯ УВАГИ НА ОЗНАКИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ	19
3.2. СТАВЛЕННЯ ЗАПИТАНЬ щодо ПОВЕДІНКИ	19
3.3. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО НАСИЛЬСТВО	19
3.4. ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ	19
КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ	21
ПРОСТИ «МОЖНА» ТА «НЕ МОЖНА»	233
ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ Карітас України	

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ
Карітас України

ПЕРЕДМОВА

Політику було розроблено у якості джерела інформації та довідкового матеріалу, а також ряду стандартів та кодексу поведінки для всіх працівників, стажерів, консультантів, волонтерів та будь-яких інших осіб на посадах всіх рівнів та з різним ступенем відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано з Міжнародним благодійним фондом «Карітас України».

Політика може також використовуватися партнерами Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», такими як національні та місцеві представництва органів влади, громадські організації, приватний сектор, ГО та ін. Вона знаходитьться у публічному доступі та може переглядатися будь-якими іншими зацікавленими сторонами, яких не вказано вище.

Ця політика є адаптованою та стиснутою версією визнаних на міжнародному рівні політик захисту дітей, розроблених ЮНІСЕФ, ВООЗ, «Врятуймо дітей», «Національне товариство попередження жорстокого поводження з дітьми», «ChildHope», «TearFund», «World Vision UK» та ін.

ЦІЛІ ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ:

- Покращити обізнаність із фактом жорстокого поводження з дітьми в Україні, його причини та наслідки;
- Встановити мінімальні стандарти для захисту дітей в Україні;
- Надати цільовий орієнтир, за допомогою якого можуть оцінюватися існуючі та майбутні заходи захисту дітей;
- Надати основу для звітності та відповідальності, якщо існуюча чи майбутня практика не відповідатиме встановленим стандартам;
- Пропагувати передовий досвід та забезпечувати співпрацю між усіма сторонами для створення та підтримання безпечного середовища для дітей;
- Захистити дітей від насильства.

ГОЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ

ДИТИНА

Відповідно до [Конвенції ООН з прав дитини](#), «дитина» – це особа, яка не досягла віку 18 років. Відповідно до Статті 1 закону 1993 року «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді», неповнолітня особа - це будь-який громадянин, який не досяг 18-річного віку.

НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДИТИНИ

Відповідно до [Всесвітньої організації охорони здоров'я \(ВООЗ\)](#), «неналежне поводження з дітьми, яке іноді називається насильством над дитиною чи недбалством щодо дитини, включає всі форми фізичного та емоційного неналежного поводження, сексуальні домагання, недбалість та експлуатацію, що призводить до потенційної шкоди здоров'ю дитини, її гідності. В межах цього широкого поняття, можна виокремити п'ять підтипов – фізичне насильство, сексуальне насильство; недбалство та недбале ставлення; емоційне насильство; та експлуатація.»

ЗАХИСТ ДИТИНИ

Відповідно до [ЮНІСЕФ](#), захист дитини – це «широкий термін, який описує філософію, політику, стандарти, вказівки та процедури для захисту дітей від навмисної та ненавмисної шкоди. У даному контексті, це стосується, зокрема обов'язку організацій та осіб пов'язаних з цими організаціями - щодо дітей та їх опіки».

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

Відповідно до [Установлених стандартів](#), політикою захисту дітей є твердження про наміри, яке демонструє відданість захистити дітей від насилля та пояснює, що саме необхідно для захисту дітей. Вона допомагає створити безпечне та позитивне оточення для дитини та показати, що організація серйозно та відповідально сприймає свій обов'язок щодо опіки.

ІНФОРМОВАНА ЗГОДА

Здатність дитини надавати згоду на основі всієї наявної інформації відповідно до її віку та можливостей. Наприклад, якщо дитину необхідно сфотографувати, вона повинна бути поінформована про те, як буде використана фотографія, і матиме можливість відмовитися.

ЦІННОСТІ ТА ПРИНЦИПИ «КАРІТАС УКРАЇНИ»

Організація «Карітас України» є членом організації Caritas Internationalis, всесвітньої конфедерації 164 католицьких церков, національних організацій-членів, які надають гуманітарну допомогу, соціальні послуги та адвокацію у 200 країнах та територіях по всьому світу. Їх місією є «служити усім бідним, слабким, знедоленим», а також сприяти створенню та підтримці оточення, яке пропагує ці основні цінності та попереджує будь-які види жорстокості, приниження чи експлуатації, включаючи щодо дітей.

Усі працівники, стажери, консультанти, волонтери та будь-які інші особи, які працюють чи іншим чином залучені до роботи в організаціях «Карітас» по всьому світу, повинні зберігати гідність бенефіціарів та керуватися нижченаведеними цінностями та принципами, які гарантують, що їхня особиста та професійна поведінка завжди відповідає найвищим стандартам.

ЦІННОСТІ

Головна цінність – це людина. Базовий принцип полягає в тому, що кожна людина заслуговує на гідність, дотримання її прав і рівний доступ у всіх сферах життя. Звідси, всі Політики і дії Карітасу України повинні бути спрямовані на забезпечення інтеграції, автономності і участі кожної людини без дискримінації.

Солідарність і субсидіарність. Кожен член суспільства може і має мати можливість бути запущеним до створення спільного доброту, розвитку громади і добровільної участі у розбудові громадянського суспільства. Соціальні послуги та допомога потребуючим повинні надаватися максимально наближено, що стимулює розвиток мережі та волонтерського руху.

Свобода віросповідання. Карітас у своїй діяльності керується принципом надання допомоги потребуючим не залежно від віросповідання та релігійної приналежності, а на основі визначення потреб, соціального становища людини та кризової ситуації. Працівник Карітасу повинен поділяти християнські цінності і дотримуватися у роботі основних принципів християнської моралі.

Комплексність та системний підхід. Карітас намагається вирішувати проблеми потребуючих, беручи до уваги їх сукупність, послідовність і потенційні наслідки; на основі аналізу та вивчення окремих проблем, їх коренів та наслідків, намагається впливати на зміни соціальної сфери та реформування системи надання послуг.

Фаховість і сердечність. Карітас надає великого значення кваліфікації працівників та їх постійному професійному росту шляхом участі у тренінгах, семінарах, конференціях; стажуваннях в Україні та за кордоном. При цьому у щоденній роботі демонструє щиру турботу про кожного потребуючого, індивідуальний підхід до людських проблем і страждань, утримує баланс між якістю та сердечністю у кожному випадку зокрема і у глобальних підходах загалом.

Партнерство і мережевість. Карітас діє з усвідомленням, що самотужки не можливо вирішити комплексні проблеми, необхідне об'єднання зусиль державних та місцевих органів влади, представників громадянського суспільства, тому тісно співпрацює з ними на національному і локальному рівнях. Карітас високо цінує партнерську підтримку, обмін досвідом та кр

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Карітас України

ацими практиками Карітасу Європи і Карітасу Інтернаціоналіс. Поважаючи юридичну незалежність місцевих організацій України, підтримує та сприяє розвитку мережі.

Екологічна безпека. Карітас усвідомлює свою відповідальність перед наступними генераціями і дбає про збереження навколошнього середовища.

РОЗДІЛ 1 – ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Насильство над дітьми існує в будь-якому суспільстві, незважаючи на глобальні спроби викорінити його. В той час як серйозні випадки можуть бути доведені до відома організацій із захисту прав дітей, багато з них приховуються та не визнаються. Насильство зустрічається у різних проявах та набуває різних форм:

- Фізичне (включає брутальну та жорстоку поведінку, націлену на нанесення дитині травм через побиття, опіки, спробу задушити дитину з метою завдання фізичної та душевної травми);
- Сексуальне (експлуатація дітей для проституції, порнографії, секс-туризму, торгівлі та ранніх шлюбів, непристойне оголення в присутності дитини, з'валтування, інцест та ін.);
- Недбале ставлення до дитини та відмова від неї (недостатнє піклування про гігієну та здоров'я дитини, нездовільні умови проживання, залишення дитини без нагляду, недостатня увага та захист, відмова від дитини);
- Психологічне/емоційне (націлене на приниження, присоромлення чи погрозу дитині, примушування дитини виконувати дії, які принижують її гідність, або заборона дитині мати друзів);
- Експлуатація дитини, напр. дитяча праця, торгівля дітьми (примушування дитини працювати чи виконувати інші дії, які позбавляють дитину дитинства та можуть завадити її розвиткові).

Таке неналежне поводження з дітьми може відбуватися як у сім'ях чи прийомних сім'ях, так і у школах, інтернатах та інших державних структурах, які мають справу з дітьми. Дослідження показали ряд причин насильства над дітьми, які включають: особистісні характеристики батьків (злість, стрес, депресія, інші проблеми зі здоров'ям, нестабільність, самотність, ізоляція, жорстоке поводження з ними в дитинстві, одиночка, алкоголь чи наркотики, кримінальна поведінка, безробіття, бідність та інші); фактори відносин між батьками/спікунами та їхніми дітьми (незапланована вагітність, погані батьківські навики, схвалення покарання у якості досягнення дисципліни, сімейні конфлікти, розмір сім'ї та ін.); суспільні та соціальні фактори (соціально-економічні недоліки, неякісні шкільні та державні соціальні послуги, нерівність, неблагополучне оточення, війни та ін.). Насильство над дітьми може також стосуватися культурних, релігійних та традиційних факторів, і в той час як насильство націлене на вироблення дисципліни у дітей, змушуючи їх поводитися належним чином та підкорятися, воно може мати дуже негативні наслідки, що приводять до дитячого травматизму та до невиправних проблем в дорослому віці.

Діти, з якими поводилися жорстоко, частіше мають когнітивні порушення, проблеми з фізичним чи психологічним здоров'ям, такі як депресія, тривога, порушення апетиту, нанесення собі шкоди та спроби самогубства, а також незаконне вживання алкоголю та наркотиків. «Пост-травматичні стресові порушення були зафіксовані у чверті дітей, які піддалися жорстокому поводженню». У них також найчастіше виникають проблеми із навчанням та перспективами працевлаштування, вони стають жорстокими у дорослому житті та поводяться неналежно із власними дітьми.

Випадки насильства над дітьми часто спостерігаються в установах, що працюють з дітьми, які залишилися без піклування батьків. Деякі з основних причин, чому батьки відмовляються від власних дітей є бідність, безробіття, знецінення сімейних та моральних цінностей, алкоголь і наркотики. Відмова від дітей ставить дітей та молодь під ризик жорстокого поводження, а також торгівлі для сексуальної експлуатації та примусової праці. Діти-інваліди або діти із особливими потребами також більше за інших знаходяться під ризиком насильства, зокрема, недбалості, оскільки їх часто вважають хворими та неповноцінними і ставляться до них як до вигнанців.

У школах чи дитячих установах вони часто почуваються ізользованими, позбавленими спілкування з іншими людьми, що має шкідливий вплив на їх життя та розвиток.

Дані свідчать, що злагоджена реакція суспільства може запобігти насиллю над дітьми. «Послідовні та систематичні дії можуть справитися з головними причинами жорстокості та зробити життя дітей безпечнішим. Такі дії включають програми заохочення позитивного батьківства та надають допомогу сім'ям у зоні ризику». Важливо, щоб усі ті, хто працює з дітьми, пам'ятали про існування факту насильства над дітьми та його шкідливу дію, розуміли та усвідомлювали її, і щоб вживалися необхідні попереоджуvalальні заходи для його зменшення та викорінення. Так само важливим є сприятливе оточення, включаючи належне законодавство та державні стандарти щодо захисту дітей, ефективні державні соціальні служби, доступ до спеціалізованих послуг (психологи, соціальні працівники, медики та ін.), однакові можливості для навчання, гри, соціалізації та ін.

КАРІТАС УКРАЇНИ
CARITAS UKRAINE

РОЗДІЛ 2 - СВІДЧЕННЯ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В УКРАЇНІ

2.1. ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

Нанесення дитині батьками чи особами, що їх заміняють, вихователями чи іншими особами фізичних травм, різних тілесних ушкоджень, що завдають збиток здоров'ю дитини, порушують її розвиток і позбавляють життя. Ці дії можуть здійснюватися у формі побиття, катування, штовхань, у вигляді ударів, ляпасів, припікання гарячими предметами, рідинами, запаленими сигаретами, у вигляді укусів і з використанням усіляких предметів як знаряддя бузувірства.

У деяких родинах як дисциплінарну міру використовують різні види фізичного покарання - від потиличників і ляпанців до пороття ременем. Необхідно усвідомлювати, що фізичне насильство - це фізичний напад (катування), воно майже завжди супроводжується словесними образами і психічною травмою.

2.2. ПСИХОЛОГІЧНЕ (ЕМОЦІЙНЕ) НАСИЛЬСТВО

Постійна чи періодична словесна образа дитини, погрози з боку батьків, опікунів, учителів, вихователів, приниження її людського достоїнства, обвинувачення її в тому, у чому вона не винна, демонстрація нелюбові, ворожості до дитини. До цього виду насильства належать також постійна неправда, обман дитини (у результаті чого вона втрачає довіру до дорослого) а також ситуації, коли вимоги до дитини не відповідають її віковим можливостям.

Дискримінація – це один з видів психологічного насильства, який включає расизм та ксенофобію, та зокрема впливає на дітей-інвалідів чи дітей зі спеціальними потребами, сиріт, групи меншин, дітей внутрішньо переміщених осіб чи дітей з бідних/незабезпечених сімей.

2.3. НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ТА ВІДМОВА ВІД ДІТЕЙ

Існують дані, що сім'ї, у яких найімовірніше може виникнути недбале ставлення чи відмова від дітей, це ті сім'ї, у яких дохід дуже низький або відсутній, батьки схильні до алкоголізму чи наркоманії, чи ті, у яких батьки страждають від розумової чи фізичної неспроможності. Діти із неблагополучних сімей часто голодні та брудні, живуть чи працюють на вулицях, мають шкідливі звички, стають учасниками бандитських угруповань та вчиняють злочини. Вони знаходяться під надзвичайно високим ризиком експлуатації для примусової праці та сексуального рабства.

Діти з інвалідністю та спеціальними потребами також найчастіше залишаються без опіки, оскільки батьки не можуть справитися з труднощами необхідної опіки. Таких дітей часто забирають із сімей соціальні служби та поселяють в дитячих установах, де ситуація не менш плачевна. Через нестачу ресурсів, людських та інших, колектив часто не може приділити належної уваги та спеціальної опіки дітям зі спеціальними потребами.

2.4. СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО / ЕКСПЛУАТАЦІЯ

Використання дитини (хлопчика чи дівчинки) дорослою людиною чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди.

Діти, що перебувають під найвищим ризиком примусового заняття проституцією, порнографією та торгівлею для надання секс-послуг - це ті діти, які залишилися без опіки, які зазнавали фізичного та/або емоційного насильства, перебували у спеціальних закладах або жили на вулицях, та не мали фінансової підтримки, або діти з великих, неблагополучних, неповних чи бідних сімей. Втрата провідної ролі сім'ї у вихованні дитини, неготовність вчителів/вихователів/соціальних працівників обговорювати «делікатні» питання на мові, зрозумілій дітям, обмеження законодавства та відсутність належного покарання, корупція, а також недостатня обізнаність суспільства та розуміння явища, його важливості та невідкладності для уникнення поглиблення проблеми.

2.5. ДИТЯЧА ПРАЦЯ

Економічна криза в Україні призвела до того, що багато дітей змушені працювати для покращення свого фінансового становища та фінансового становища своїх сімей. В Україні незаконно працюють у неофіційних секторах економіки: миття автомобілів, транспортування важких вантажів, збір металобрухту, жебрацтво, часто в небезпечних умовах, як наприклад, шахти чи будівельні майданчики, у неналежному одязі та за відсутності необхідного приладдя. Діти віком 10 років, зокрема дівчатка, займаються проституцією та порнографією.

Така діяльність та неналежні умови є нищівними для розвитку та здоров'я дітей, що призводить до депресій, зниження апетиту та вживання наркотиків. Вони також заважають навчанню, що означає, що діти зростають без навчальної підготовки чи наскріп, необхідних для успішного суспільного та професійного життя. У деяких випадках, дитяча праця загрожує гідності та моралі дитини, особливо, якщо має місце сексуальна експлуатація.

Примусова праця – це найпоширеніша форма національної та міжнародної торгівлі людьми та тісно пов'язана із домашнім насильством. В той час як діти, які в тій чи іншій формі зазнавали насильства, більше ризикують бути запущеними до примусової праці чи бути проданими, існує також зворотній зв'язок: діти, які залучаються до примусової праці можуть стати жертвами насильства.

РОЗДІЛ 3 – СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗАКОНОДАВСТВО

3.1. (НЕ) СПРИЯТЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Певні джерела демонструють, що спектр доступних для дітей послуг, призначених для уникнення насильства над дітьми та/або усунення його наслідків в Україні є водночас достатнім та недостатнім. Крім цього, зв'язок між судовими, законодавчими та соціальними структурами - дуже слабкий, і часто призводить до того, що діти, які залишилися без опіки або які зазнали насильства, вчиняють злочини та потрапляють до в'язниць без будь-якої підтримки і реінтеграції в суспільство. В той час як держава несе відповідальність за розвиток, впровадження та виконання державної політики захисту дітей, вона часто не може виконувати власних зобов'язань щодо цього.

При несприятливій економічній ситуації, державні соціальні служби зазнали негативного впливу внаслідок скорочення бюджету, що позбавляє їх можливості відповідати потребам дітей. Бідність, зневага, жорстокість та насильство у сім'ї призводить до того, що багато дітей відають під опіку держави або вони живуть та працюють на вулицях.

Поліція часто не втручається у випадках насильства над дітьми, і навіть якщо втручається, процедура розгляду таких випадків (допит постраждалих, оцінка ситуації, попередження таких випадків у майбутньому та ін.) є тривалими, неоднозначними, неефективними та часто неналежними. Спеціалісти у сфері охорони здоров'я також не почуються відповідальними у боротьбі проти насильства над дітьми, навіть якщо визнають її.

Такими самими, якщо не більше, важливими факторами, які поглиблюють проблему насильства над дітьми в Україні, є низький рівень суспільної обізнаності щодо ситуації та прав дітей, а також недостатня увага, що приділяється головним суспільним факторам. Існує невідкладна потреба підвищити усвідомленість та розспівування основних причин проблеми для заохочення позитивного та неагресивного виховання дітей. Необхідно застосовувати ефективні процедури та механізми для фіксації, моніторингу та дослідження причин насильства над дітьми, а також превентивні заходи. Підсумовуючи, необхідно ретельно дотримуватися законодавства та політики щодо захисту дітей.

3.2. ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО СТОСУЄТЬСЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Соціальний та законодавчий захист дітей в Україні регулюється багатьма законодавчими актами: Конституцією України; Основами законодавства України про охорону здоров'я; Сімейним кодексом України; законами України «Про охорону дитинства», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про соціальні служби», «Про протидію торгівлі людьми».

Україна ратифікувала [Конвенцію про права дитини](#) 27 лютого 1991 року, яка вступила в дію 27 вересня того ж року. Конвенція - один із головних міжнародних інструментів, що регулюють захист прав дітей, разом з [Конвенцією ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання](#). Вона зобов'язує країни-учасниці поважати та забезпечувати права, передбачені у Конвенції для кожної дитини в межах своєї юрисдикції без будь-якої дискримінації, незважаючи на расу дитини, її батьків чи її законного опікуна, колір шкіри, стать, мову, релігію, політичні та інші вподобання, ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

національне, етнічне чи соціальне походження, бідність, інвалідність, народження чи інший статус. Країни-учасниці повинні також діяти позитивно та вживати усіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх видів дискримінації чи покарання на основі статусу, діяльності, вираження думки, чи віри батьків дитини, законних опікунів чи членів родини.»

Закон України Про запобігання та протидію домашньому насильству» робить незаконним будь-яке навмисне фізичне, психологічне, сексуальне чи економічне насильство над будь-яким членом сім'ї. Тілесні покарання були безпосередньо заборонені у законі «Про охорону дитинства», який стверджує, що «кожній дитині гарантується право на свободу, особисту безпеку та гідність. Дисципліна та порядок у сім'ї, освіта та інші потреби дітей повинні бути забезпечені на принципах, заснованих на взаємній повазі, справедливості та без приниження честі та гідності дитини».

Стаття 127 Кримінального кодексу України, який вступив в дію у вересні 2001 року, трактує «катування» будь-якої людини, включаючи дітей, як специфічний злочин та визначає його як «навмисне спричинення серйозного фізичного болю або фізичних страждань шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою змусити жертву чи іншу особу вчинити дію проти своєї волі». Особа, яка вчиняє катування, карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років та від п'яти до десяти років, якщо такі дії вчиняються повторно чи за попередньою змовою групою осіб. Проте, закон не згадує тортури психологічного характеру, або такі, що здійснюються державними службовцями.

Стаття 52 Конституції України вказує, що «діти мають рівні права, незважаючи на своє походження чи те, були вони народжені у шлюбі чи ні» і що «будь-яке насильство щодо дітей та їх експлуатація караються законом».

Верховна Рада України 18 грудня 2018 року прийняла Закон України №8584 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо протидії булінгу», яким, зокрема, внесла зміни в Закон України «Про освіту» та вперше закріпила поняття «булінгу» на рівні закону, а також передбачила відповідальність не тільки за вчинення, але й за приховування випадків булінгу.

Законом визначено, що булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого. Закон вносить зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з якими встановлюється відповідальність за булінг.

РОЗДІЛ 4 – Вплив Міжнародного благодійного фонду «Карітас України»

Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» здійснює наступну діяльність для зменшення та/або викорінення насильства над дітьми в Україні:

- Сприяння захисту прав дітей та покращення суспільного розуміння насильства над дітьми в Україні, його причини та наслідків завдяки проведенню освітніх кампаній, сайтам в соціальних мережах, засобам масової інформації, рекламним матеріалам, презентаціям, бесідам та іншим інформативним каналам;
- Підтримка та очолювання проектів та ініціатив, які сприяють позитивному вихованню дітей та борються з насильством над дітьми;
- Участь у важливих дискусіях та політичних заходах на тему насильства над дітьми разом із зацікавленими особами, включаючи національні та закордонні органи влади, державні соціальні служби, законодавчі органи, установи, школи, інші ГО, спонсорів, та ін.;
- Робота з усіма вищезгаданими сторонами для покращення існуючих законів та процедур, моніторингу та протидії усім формам насильства над дітьми;
- Консультування батьків/опікунів, дітей та членів інших сімей щодо аспектів насильства над дітьми, прав дітей та захисту індивідуально та у групах, визначення причин насильства над дітьми та переадресація до фахівців чи урядовців для подальшого вивчення та прийняття рішення;
- Фіксування та аналіз інформації щодо випадків чи підозри насильства над дитиною; використання цієї інформації у якості свідчення, консультацій сторін та задля сприяння вдосконалення законів та постанов проти такого насильства;
- Сприяння розвитку дітей та їх соціальній інтеграції у суспільстві через інклюзивну діяльність;
- Проведення усіх можливих превентивних заходів, щоб запобігти насильству над дітьми через покращення розуміння цієї проблеми та проведення навчання щодо цього питання, соціальний супровід, визначення потенційних причин, втручання, рекомендації та інше, як наведено вище;
- Перевірка усіх новоприйнятих працівників, стажерів та консультантів, а також залучених волонтерів шляхом вивчення їхніх резюме, рекомендаційних та мотиваційних листів з увагою на попередній досвід роботи із дітьми, а також проведення персональних інтерв'ю з метою виявлення будь-яких ризикованих факторів стосовно захисту дітей;

- Забезпечення усіх працівників, стажерів, консультантів та волонтерів, на всіх рівнях, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано, достатніми знаннями щодо Політики захисту дітей, перевіряє, чи вони прочитали та підписали Кодекс Поведінки та використовують його у своїй повсякденній роботі з дітьми.

ПРАВИЛА ТА ПРОЦЕДУРИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ, РОЗПІЗНАВАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ (АБО ЙОГО ПІДОЗРУ)

РОЗДІЛ 1 – ЗАПОБІГАННЯ

Дослідження показують, що жорстоке поводження з дітьми є запобіжним, але вимагає всебічного фокусу, який охоплює усі ключові аспекти, з якими дитина має контакт - освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги, уряд, правосуддя. Ефективні стратегії запобігання насильства включають внесення певних змін в політики, практики та соціальні норми для створення безпечних, стабільних та підтримуючих відносин та середовища для дітей та їхніх сімей.

Різні види жорстокого поводження з дітьми взаємопов'язані, та запобігання одного типу може вплинути на інші. Стратегії, що сприяють розвитку безпечних, стабільних та підтримуючих відносин між батьками/опікунами та їхніми дітьми, можуть бути ключовими заради запобігання ранньому розвитку насильницької поведінки у дітей, що зменшить ймовірність насильства у підлітковому віці, ранньому дорослому віці та майбутньому батьківстві.

В той час, як деякі стратегії запобігання насильства зосереджені на більш високому рівні та економічних чинниках, таких як посилення фінансової забезпеченості сімей (державна фінансова підтримка сімей з дітьми, податкові пільги тощо) та політиці праці дружній до сім'ї (дистанціональна робота, баланс між робочим та особистим часом, адекватна система оплати праці), на які Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» не може повпливати безпосередньо, інші зосереджуються на соціальних чинниках – зміні соціальних норм для підтримки батьків та сприяння позитивному вихованню дітей.

Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» може мати прямий вплив на це через такі заходи, як підвищення обізнаності громадськості про жорстоке поводження з дітьми (поширення «сильних» повідомлень через різні канали, наприклад, соціальні мережі, засоби масової інформації, друковані матеріали тощо), лобіювання уряду (як на місцевому, так і на національному рівнях) з метою запровадження більш жорстких процедур покарання для осіб, які виступають насильниками, надання якісних послуг та навчання дітям у дитячих центрах за допомогою добре розроблених програм, пропонованих заходів, професійного та висококваліфікованого персоналу та відповідних умов, і, нарешті, не менш важливо, робота з батьками на вдосконалення своїх батьківських навичок та побудові позитивних відносин зі своїми дітьми.

Зокрема, програми, спрямовані на дітей, як частина стратегії запобігання, зосереджені на розвитку соціальних і комунікативних навичок, налагодженні довірливих стосунків дітей з однолітками та дорослими, мирному розв'язанню конфліктів, роботі в команді, повазі до інших людей, подоланні агресії, гніву та насильницького поводження, та інші. Ці програми виконуються через таку діяльність як: ігри, лекції, дискусії, консультації, кіно терапія, арт-терапія, активний відпочинок на природі, виїзди та святкування тощо.

Програми, орієнтовані на батьків, як частина стратегії запобігання насильства, зосереджені на позитивному мисленні, вихованні дитини та дисципліні, вирішенні проблем, управлінні часом та грошима тощо. Вони проводяться в різних формах: батьківські групи (як для матерів так і батьків), групи самодопомоги, консультації, тренінги, спільні заходи та свята тощо.

Вищезгадані програми та конкретні заходи супроводжуються середовищем, сприятливим для позитивного навчання та розвитку як дітей, так і батьків – адекватні та комфортні умови (туалети, кухня, опалення, простір для навчання та гри, чай, солодощі) та кваліфікований персонал, який слухає та може надати професійну пораду. Все перераховане вище є засобами для запобігання насильства над дітьми. Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» працює над тим, щоб забезпечити їх функціонування та постійно контролює якість послуг, умов та роботи.

РОЗДІЛ 2 – РОЗПІЗНАВАННЯ

Всі працівники Міжнародний благодійний фонд «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери на всіх рівнях відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано, повинні звертати увагу на фізичний та емоційний стан дитини, та реагувати на будь-які підозри у насильстві(див. Розділ 3 - Реагування). Важливо пам'ятати, що насильство над дітьми може бути повторюваним або одноразовим, тому при першому прояві ознак насильства, на них необхідно негайно відреагувати, без очікування повторних ознак.

Поведінка батьків також може дати сигнали жорстокого поводження з дитиною або нехтування нею, тому працівники також повинні бути уважними до стосунків між батьками та дітьми та поведінки батьків. Це може особливо включати батьків, які перебувають під впливом наркотиків або алкоголю, або раптової зміни їх психічного здоров'я. Знання таких попереджувальних сигналів дає можливість якнайшвидше відреагувати на проблему і надати належну допомогу та послуги дитині та її родині. У той же час важливо розуміти, що кожен попереджувальний знак не означає, що дитина є жертвою насилля.

ОЗНАКИ ТА СИМПТОМИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ:

ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО

- Видимі ознаки, такі як синяки, поризи, опіки, укуси тощо
- Часті травми
- Незвичайні переломи або зламані кістки

ПСИХОЛОГІЧНЕ (ЕМОЦІЙНЕ) НАСИЛЬСТВО

- Дитина закрита, боїться зробити щось не правильно
- Батьки/опікуни не звертають увагу на свою дитину, немає фізичного контакту або тепла між батьками і дитиною
- Батьки/опікуни звинувачують свою дитину у своїх проблемах
- Батьки/опікуни принижують свою дитину, обзывають або роблять негативні порівняння

НЕДБАЛЕ СТАВЛЕННЯ ТА ВІДМОВА ВІД ДІТЕЙ

- Дитина живе в будинку, який є брудним або небезпечним
- Дитина голодна або брудна
- Дитина не має належного одягу (теплий одяг)
- Дитина живе в небезпечних умовах – навколо наркотиків, алкоголю або насильства
- Дитина часто зла, агресивна або завдає собі шкоди
- Дитина не отримує базовий догляд за здоров'ям
- Батьки не звертаються за медичною допомогою, коли їх дитина хворіє або поранилась

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО / ЕКСПЛУАТАЦІЯ

- Дитина демонструє знання або інтерес до сексуальних дій, невідповідних до їх віку
- Дитина використовує сексуальну мову або має сексуальні знання, які ви не очікуєте від них

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Карітас України

- Дитина просить інших поводитися сексуально або грати в сексуальні ігри
- Дитина має проблеми з фізичним статевим здоров'ям, включаючи болючість у статевих та анальних областях, інфекції, що передаються статевим шляхом; неповнолітня вагітність
- Дитина з'являється з нез'ясованими подарунками або дорогими речами
- Дитина дружить з людьми, які залучені до сексуального насильства / експлуатації
- У дитини є (значно) старші хлопці або подруги
- Дитина страждає від (частих) змін емоційного стану
- Дитина зловживає наркотиками та алкоголем
- Дитина пропадає на певний період часу або регулярно приходить додому пізно
- Дитина регулярно пропускає школу / соціальний центр або відмовляється вчитись

ДИТЯЧА ПРАЦЯ

- Дитина не відвідує школу або часто пропускає заняття
- Дитина пропадає на певний період часу або регулярно приходить додому пізно
- Дитина постійно втомлена, сонна під час занять / щоденної діяльності
- Дитина має нез'ясовані гроші та / або подарунки
- Дитина приховує інформацію про свій вільний час
- Дитина демонструє ознаки низької самооцінки / самоушкодження

Ознаки фізичного та/або сексуального насильства

РОЗДІЛ 3 – РЕАГУВАННЯ

Наступна процедура є керівництвом, яке допоможе працівникам, стажерам, консультантам та волонтерам на всіх рівнях відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано (включаючи афілійованих осіб), розпізнати насильство над дітьми на ранньому етапі та діяти відповідно до Процедура розгляду чутливих скарг та надання зворотного зв'язку.

3.1. ЗВЕРНЕННЯ УВАГИ НА ОЗНАКИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Важливо, щоб всі працівники, стажери, консультанти та волонтери, на всіх рівнях відповідальності, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано, є ознайомленими з цією «Політикою та Процедурами щодо захисту дітей», знають, які є ознаки та симптоми насильства (розділ 2 – Розпізнання) та чуйно дотримуються політики та процедур у своїй щоденній роботі

3.2. СТАВЛЕННЯ ЗАПИТАНЬ ЩОДО ПОВЕДІНКИ

Ознаки насильства над дітьми можуть не бути очевидними або видимими на перший погляд, і дитина може не розповісти нікому про те, що з нею відбувається. Працівники, які є у довірливих стосунках з дитиною, повинні намагатися дізнатися більше інформації від дитини, коли і де це доцільно та діяти згідно Процедура розгляду чутливих скарг та надання зворотного зв'язку.

Якщо дитина визнає насильство, вона повинна бути сприйнята серйозно та запевнена, що будуть прийняті належні дії для забезпечення її безпеки. Якщо насильство відбувається вдома, працівник повинен старатися дізнатися інформацію від дитини про те, куди вона може піти переноочувати і кому вона довіряє (бабуся, дідусь, дядько, тітка, друзі тощо). За жодних обставин над дитиною не слід сміятьсь, ігнорувати чи відсылати, та інформація, якою поділилась дитина, повинна бути повідомлена відповідно до Процедури розгляду чутливих скарг та надання зворотного зв'язку.

3.3. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО НАСИЛЬСТВО

Працівник, який дізнався про випадок насильства над дитиною (або його підозру) (сам, від дитини, колег чи когось із інших), повинен діяти відповідно до Процедури розгляду чутливих скарг та надання зворотного зв'язку. Особа, яка повідомляє про насильство повинна надати якомога більше інформації, включаючи особисту інформацію про дитину та її сім'ю/опікунів, будь-яку відомою інформацію про насильника (або підозрюваного), інформацію про випадок насильства (що сталося, коли і як, хто був залучений), ознаки насильства тощо.

3.4. ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ

Кожен окремий очевидний випадок насильства над дітьми (або його підозра) повинен бути повідомлений у державні соціальні служби у справах дітьми та поліцію (якщо це необхідно), не чекаючи повторних випадків для підтвердження цієї підозри. Працівник не може досліджувати випадок насильства над дитиною самостійно (або делегувати це іншому)

ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Карітас України

працівнику організації) - тобто відвідувати дім дитини без попередження або дозволу, спілкуватися з друзями або сім'єю дитини про випадок насильства без проінформованої згоди дитини тощо, - оскільки це поза її компетенцією та повноваженнями.

КАРІТАС УКРАЇНИ
CARITAS UKRAINE

КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ

Для прочитання та підписання усіма працівниками організації Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажерами, консультантами та волонтерами, на всіх посадових рівнях, які працюють з дітьми безпосередньо чи опосередковано.

1. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані ніколи не використовувати будь-якої форми фізичних (тілесних) покарань, неналежні висловлювання, психологічні маніпулювання, сексуальну експлуатацію чи будь-які інші форми насильства над дітьми, вказані вище. Невиконання цих вимог становить серйозне порушення та є причиною для звільнення;
2. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери НЕ повинні брати участі у будь-якій формі залякування, дискримінації, фізичного чи словесного насильства, упередженого ставлення чи сексуальних стосунків з дітьми.
3. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери відповідальні за створення та підтримку позитивного та безпечної середовища, який запобігає дискримінації, недбалості, фізичному, словесному насильству чи іншій формі насильства над дітьми;
4. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери повинні поводитися відповідно до цінностей, місії та бачень Конфедерації *Caritas Internationalis*, перераховані вказаних вище;
5. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери організації зобов'язані завжди захищати права дітей, а також приймати рішення у найкращих інтересах дітей та відповідати «Політиці та Процедурам захисту дітей»;
6. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані заохочувати та забезпечувати участь дітей, їх сімей та суспільство у прийнятті будь-яких рішень, які їх стосуються;
7. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані отримувати інформовану згоду щодо усіх окремих заходів (табори, екскурсії, тощо), що стосуються дітей;
8. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язуються НЕ зловживати своїми повноваженнями та/або посадовими обов'язками для впливу на життя чи добробут дітей;
9. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язуються ніколи не вимагати від дітей будь-яких послуг чи дій взамін на захист чи допомогу;
10. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язуються НЕ підтримувати та не брати участі у будь-якій формі незаконних, експлуатаційних чи жорстоких дій за участі дітей, включаючи дитячу працю та торгівлю дітьми;

11. Обмін грошима, працевлаштування, товари, допомога чи послуги з сексуальними цілями, включаючи сексуальні послуги чи інші форми приниження, принизлива чи експлуатаційна поведінка строго заборонені та караються законом;
12. Дії сексуального характеру з дітьми (до 18 років) вважаються кримінальним злочином, незважаючи на згоду самих дітей чи їх батьків/опікунів. Незнання віку дитини не звільняє від відповідальності;
13. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери зобов'язані НЕ використовувати дітей для домашньої чи іншої роботи, яка не відповідає їхньому віку та розвитку, заважають їх навчанню чи грі, чи піддають їх ризику будь-якої фізичної чи психологічної травми;
14. Усім працівникам Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажерам, консультантам та волонтерам фото та відео дітей можна робити лише за інформованої згоди самих дітей та їх законних представників. Така згода повинна бути отримана у письмовій формі у присутності представника Міжнародного благодійного фонду «Карітас України». Такі матеріали повинні представляти дітей з повагою та без приниження їх гідності, а також передавати реальний контекст та факти;
15. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери повинні забезпечити конфіденційність усієї інформації про дітей. Будь-яка інформація про дітей може розголошуватися виключно на основі принципу «мінімальна необхідна інформація» та лише при крайній необхідності протягом виконання офіційних обов'язків. Ціллю такого підходу є звести до мінімуму потенційні інциденти інформаційного насильства, обмеживши доступ до інформації та лише надавши його тим, хто діятиме у найкращих інтересах дітей (не заради простої цікавості);
16. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти та волонтери повинні повідомити особу, відповідальну за захист дітей та призначену організацію та використовувати сформований комплексний механізм для фіксації підозрюваних та реальних випадків насильства над дітьми, забезпечуючи конфіденційність (та анонімність, якщо необхідно) та нерозголошення особистих даних жертв інциденту;
17. Усі працівники Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», стажери, консультанти, волонтери зобов'язані ознайомити усіх нових підлеглих, на всіх рівнях посад, які працюватимуть з дітьми безпосередньо чи опосередковано, повинні прочитати та підписати «Політики та Процедури з захисту дітей», «Кодекс поведінки», перед початком роботи або протягом офіційного вступу на посаду.

Підписано (ПІБ друкованими літерами).....Дата.....

Я уважно прочитав(ла) «Політику та Процедури захисту дітей» та «Кодекс поведінки» Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», зрозумів(ла) та обговорив(ла) зі своїм безпосереднім керівником та/або колегами питання для отримання роз'яснень, за необхідності. Я повинен(на) дотримуватися усіх вищезгаданих правил та процедур, стандартів, вказаних у Кодексі Поведінки та завжди поважати цінності організації *Caritas Internationalis*. Я також розумію, що у випадку порушень будуть вжиті дисциплінарні заходи та законні міри .

ПРОСТИ «МОЖНА» ТА «НЕ МОЖНА»

Існують деякі прості правила та процедури, які мінімізують ризик реального та заявленого інциденту. Більшість із них є логічними та вже виконуються, проте, важливо, щоб усі ті, хто працює з дітьми, були відповідальними за їх виконання.

- Поводитися з іншими з повагою, визнаючи їх право на особисте життя
- Знати ситуації, які можуть становити ризик та протидіяти їм
- Планувати та організовувати будь-які заходи, що стосуються дітей, так щоб мінімізувати ризики
- Розуміти, що необхідно бути обережними у ситуаціях «сам-на сам»
- Надавати дітям можливість спілкуватися з іншими про будь-які свої хвилювання
- Сприяти тому, щоб діти комфортно почувалися при згадці про поведінку та відношення, яке їм не подобається
- Пам'ятати, що інші можуть неправильно трактувати ваші дії, незважаючи на ваші хороші наміри
- Не проводити час із дітьми наодинці – планувати дії так, щоб була присутня більш ніж одна особа, або, принаймні інші люди були у полі зору та слуху
- Не беріть дітей самих у машину, навіть на короткі поїздки, за винятком якщо це необхідно з причин безпеки. Якщо цього неможливо уникнути, переконайтесь, що дорослі опікуни або інші члени колективу знають про це
- Уникайте неналежного фізичного чи словесного контакту з дітьми
- Уникайте втягнення у ситуації з поведінкою, що привертає увагу, як наприклад вибух гніву чи розбивання предметів
- Не демонструйте прихильність до конкретних осіб
- Ніколи не робіть двозначних зауважень чи жестів, навіть жартома
- Не спрощуйте та не перебільшуйте питань насильства над дітьми
- Не покладайтесь на власну хорошу репутацію для свого захисту
- Не думайте «Це зі мною ніколи не станеться»